

Jak pracować z uczniami, mającymi trudności w czytaniu i pisaniu.

Problemy z czytaniem i pisaniem znane są już od momentu, w którym ludzie zaczęli komunikować się ze sobą za pomocą pisma. Dopiero jednak w końcu XIX wieku pewien niemiecki lekarz (A.Kussmaul) wskazał przypadki zaburzeń w czytaniu, mimo „dobrego wzroku, intelektu i możliwości posługiwania się mową”(Critchley 1964, 2). Od tamtej pory badania nad zagadnieniem dysleksji systematycznie się rozwijały. W 1973 i 1993 roku dzięki zarządzeniom resortu edukacji narodowej dzieci dyslektyczne w Polsce zyskały prawo do badań w poradniach psychologiczno – pedagogicznych bez skierowania ze szkoły i możliwość obniżenia wobec nich wymagań programowych, egzekwowanych przez nauczyciela.

Dyscypliny naukowe, takie jak logopedia, medycyna, psychologia i pedagogika różnie określają specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu. Jednak definicja Międzynarodowego Towarzystwa Dysleksji, znana od 1994 r. mówi, że dysleksja to jedno z wielu zaburzeń w uczeniu się, charakteryzujące się trudnościami w dekodowaniu pojedynczych słów. Owe trudności są nie są adekwatne do wieku i umiejętności szkolnych. Nie są one także wynikiem ogólnego zaburzenia rozwoju. Dysleksja zaznacza się trudnościami w czytaniu, a także w procesie pisania i poprawnej pisowni.

Prof. Z. Tarkowski w swym programie terapeutyczno-stymulacyjnym rozwijającym mowę (1999) stwierdził, opierając się na wcześniejszych badaniach, że trudności w czytaniu i pisaniu dzieci z normą intelektualną mogą wynikać z zaburzeń analizatorów wzroku, słuchu, ruchu oraz zakłócenia procesów integracji sensomotorycznej. Z biegiem czasu ich znaczenie maleje, lecz o powodzeniu w czytaniu i pisaniu decydują w znacznym stopniu umiejętności językowe.

Z kolei zaburzenia zachowania (nadpobudliwość i trudność w skupianiu się) mogą być przyczyną problemów w czytaniu i pisaniu. Tarkowski proponuje jednak przykładowe programy językowe, które byłyby pomocne w terapii młodzieży. Jest to strategia zadawania pytań – Podejście pragmatyczne. Program opracowany w 1988 przez M. A. Marquis i E. D. Trout. Jego głównym celem jest kształtowanie umiejętności zadawania pytań. Opracowany został jako gra planszowa. Kolejne plansze zostały nazwane: „Kim jestem...”, „Pytanie życiowe”, „Powiedz co...”, „Zagadki”, „Wywiady”. Grając, młodzi ludzie układają różne pytania wynikające z ich zainteresowań.

Jednak specyficzne zaburzenia uczenia się czytania i pisania muszą być odróżniane od zwykłych niepowodzeń szkolnych, powstałymi w wyniku niskich możliwości intelektualnych, niskim poziomem dydaktycznym szkoły czy aspektami kulturowymi. Warto też zwrócić uwagę, iż czym innym jest zaburzenie uczenia się, odmienną zaś przyczyną są wady narządów zmysłu.

Objawy zaburzeń pisania i czytania mają swoją dynamikę, lecz o ile ustępują specyficzne dla dysleksji rozwojowej błędy w pisaniu (na skutek terapii, edukacji i procesu dojrzewania centralnego układu nerwowego), utrzymuje się popełnianie błędów ortograficznych – pomimo znajomości zasad pisowni. W wieku dorastania i w życiu dorosłym pozostają niestety trudności z publicznym wypowiedzeniem się, zapamiętywaniem i przekazywaniem informacji, myleniem dat i godzin czy popełnianiem

błędów przy wypełnianiu formularzy. Aby więc zniwelować zagrożenie, niezwykle istotna jest prawidłowa postawa nauczyciela wobec ucznia z zaburzeniami w czytaniu i pisaniu. Należy zdawać sobie sprawę z tego, że umiejętne podejście do pracy z taką osobą, może zadecydować o jej przyszłym sukcesie życiowym.

Praca z uczniem mającym trudności w opanowaniu poprawnej pisowni wymaga indywidualnego systemu oceniania. W ocenie prac pisemnych z języka polskiego należy uwzględnić szeroki zakres wiadomości i umiejętności określonych programem nauczania:

- poprawność rozumienia i interpretacji zagadnień zawartych w temacie pracy ,
- poprawność komponowania różnych form wypowiedzi,
- umiejętność formułowania sądów, dowodzenia racji, trafność argumentacji i popieranie ich odpowiednio dobranymi tekstami literackimi,
- poprawność stylistyczno – językowa wypowiedzi oraz poprawność składni,
- poprawność gramatyczna i ortograficzna – należy wziąć pod uwagę dysfunkcję.

Warto stale utrzymywać zasady pisowni i podstawową wiedzę z zakresu gramatyki (szczególnie w szkole średniej). Taki trening nawykowego korzystania z utrwalonych zasad pisowni przynosi kolosalne efekty, jeśli tylko stosowany jest często, lecz w krótkich formach wypowiedzi. Ogromne znaczenie ma także poszerzanie zakresu słownictwa – warto więc zachęcać uczniów do nagminnego korzystania ze „Słownika wyrazów bliskoznacznych” i „Słownika wyrazów obcych”.

Kształtowanie pamięci bezpośredniej i wzrokowej jest możliwe dzięki pracy na lekcji, ale również poprzez zachęcanie uczniów do korzystania z gier komputerowych specjalnie uwzględniających specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu. Takie gry stymulują procesy prawidłowego stosowania reguł ortograficznych w modnej i atrakcyjnej dla ucznia formie.

Jak postępować z uczniem:

- nie traktować go jak chorego, leniwego bądź niezdolnego,
- starać się zrozumieć jego potrzeby, możliwości i ograniczenia,
- wykorzystując wyniki badań i zalecenia specjalistów pomagać uczniowi,
- oceniać ucznia na podstawie odpowiedzi ustnych i treści zadań pisemnych,
- nie kazać czytać głośno przy całej klasie,
- pozwolić na korzystanie ze słownika,
- dać więcej czasu na prace pisemne,
- dyktanda i prace pisemne oceniać jakościowo (opisowa ocena błędów),
- aktywizować ucznia przez zachęcanie do pracy (np. dyskusji, odpowiedzi),
- oferować pomoc podczas pracy indywidualnej,
- nagradzać wysiłek i pracę,
- być życzliwym i cierpliwym przewodnikiem ucznia w jego problemach.

Wszystkie prace dodatkowe (wykorzystywanie ćwiczeń różnego rodzaju, utrwalanie znajomości zasad ortograficznych, czytanie specjalnie dobranych lektur i in.) układać tak, by nie zabierać czasu wszystkim uczniom – a więc przed lekcją, po lekcjach, w czasie konsultacji.

Najważniejszą sprawą w czasie współpracy z uczniem mającym trudności w czytaniu i pisaniu jest stałe podnoszenie jego samooceny. Osoba mająca wyżej wymienione problemy, z pewnością stykała się z różnymi reakcjami, nie zawsze pozytywnymi, na swoje słabości. Warto uzmysłwić temu młodemu człowiekowi, że z pewnością posiada wiele walorów i, co najistotniejsze – nauczyć go, jak owe zalety w życiu wykorzystywać.

Opracowała: Irmina Brzoza

W opracowaniu wykorzystałam podręcznik akademicki „Logopedia. Pytania i odpowiedzi” pod red. T.Gałkowskiego i G.Jastrzębowskiej, Opole 1999 oraz program „Rozwijanie mowy dziecka” Z.Tarkowskiego i C.Jurkiewicz, Lublin 1999.